

A detailed historical painting depicting the signing of the May 3rd Constitution in 1791. The scene is set in a grand, ornate hall with high ceilings and classical architectural details. A large, diverse group of men, including nobles, clergy, and military officers, are gathered around a central table. Many are holding documents and banners, some of which feature the Polish coat of arms. The atmosphere is one of intense activity and historical significance. The lighting is dramatic, with strong highlights and deep shadows, emphasizing the gravity of the event.

Konstytucja 3 maja

Wykonał: Dawid Gaborek 2Ti

Spis treści

- Kontekst historyczny - 3
- Sytuacja międzynarodowa - 4
- Stronnictwa polityczne podczas obrad sejmu - 5
- Początki obrad Sejmnu Czteroletniego (Wielkiego) - 6
- Prace Sejmu – 7/8
- Uchwalenie Konstytucji 3 maja - 9
- Postanowienia konstytucji – 10/11
- Podział władzy w Rzeczypospolitej według Konstytucji 3 maja – 12
- Konfederacja targowicka – 13
- Wojna polsko-rosyjska (1792r.) - 14
- Znaczenie Konstytucji - 15
- Ciekawostki - 16
- Źródła - 17

Kontekst historyczny

Uchwalenie Konstytucji 3 maja miało miejsce w bardzo burzliwym okresie w historii Polski, który był wynikiem wielu czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. M. in. takich jak:

- Kryzys polityczny i ustrojowy. Rzeczpospolita Obojga Narodów, przeżywała głęboki kryzys polityczny i ustrojowy w XVIII wieku. Częste wykorzystywanie *liberum veto*, umożliwiło każdemu posłowi w Sejmie na zablokowanie przyjmowania uchwał. Nadużywanie *liberum veto* sparaliżowało procesy decyzyjne, uniemożliwiło uchwały potrzebnych podatków oraz osłabiło państwo.
- Ingerowanie w wewnętrzną sytuację polski przez Rosję, Prusy i Austrię, czyli mocarstwa sąsiadujące z RP, które wykorzystywały jej słabość. Poprzez tajne porozumienia, interwencje wojskowe i popieranie różnych przedstawicieli politycznych, te mocarstwa znacznie ograniczyły niezależność Rzeczypospolitej.
- Inspiracja ideami oświecenia. Idee oświecenia, takie jak suwerenność narodu, równość wobec prawa, podział władzy i prawa obywatelskie, zaczęły przenikać do Polski w XVIII wieku. Inteligencja i elity polskie zaczęły domagać się reform, które uczyniłyby kraj bardziej stabilnym i nowoczesnym.

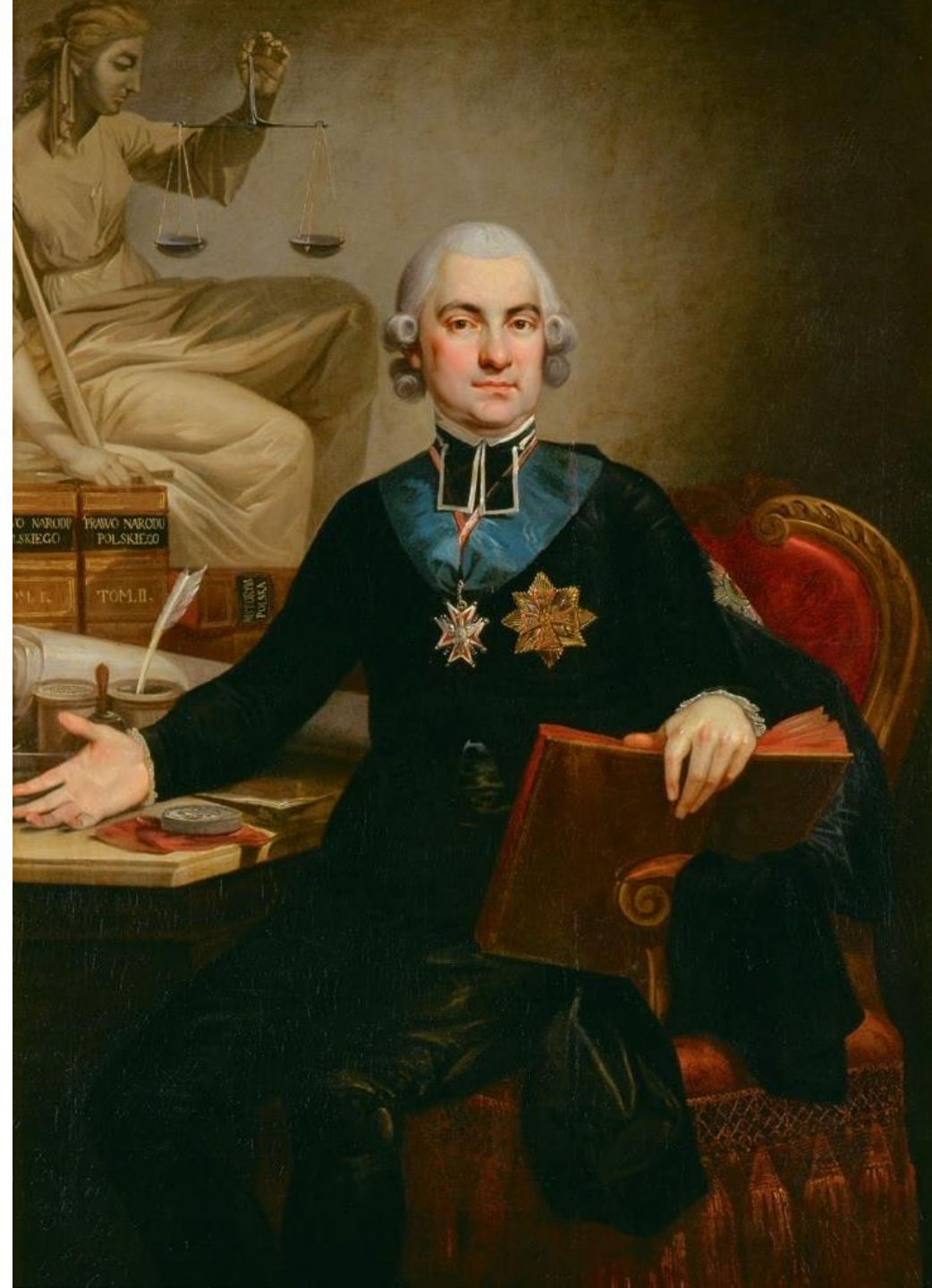
- Rozbiory Rzeczypospolitej. 5 sierpnia 1772r. Rosja, Austria i Prusy podpisały traktaty rozbiorowe. Zgodnie z zawartym porozumieniem Polska utraciła prawie 1/3 swojego terytorium, które zostało zajęte przez sąsiadujące mocarstwa.
- W kontekście tych wydarzeń, uchwalenie Konstytucji 3 maja było próbą odpowiedzi na kryzys, jakiemu Polska się przeciwstawiała. Była to próba stworzenia nowej, silniejszej podstawy dla państwa, opartej na zasadach oświeceniowych i równości obywateli. Niestety, mimo swojej postępowości i postanowień, konstytucja nie zdołała powstrzymać rosnącego zagrożenia dla niepodległości Polski, co doprowadziło do kolejnych rozbiorów i likwidacji Rzeczypospolitej.
- Reformy Stanisława Augusta. Król Stanisław August Poniatowski był zwolennikiem reform i starał się wprowadzać zmiany, które wzmocniłyby państwo. Jednak jego wysiłki napotykały opór magnaterii oraz interwencje ze strony Rosji i Prus, które aby w jeszcze większym stopniu kontrolować Polskę umieściły w niej rosyjskiego ambasadora Mikołaja Repnina mającego za zadanie kontrolować decyzje zachodzące w państwie.

Sytuacja międzynarodowa

- Od 1768 roku Rzeczpospolita Obojga Narodów znajdowała się pod nieprzerwanym protektoratem Imperium Rosyjskiego, co zapewniało nienaruszalność ustroju państwa polskiego na mocy odnowionego w 1775 roku traktatu gwarancyjnego. W 1787 roku Rosja została zaatakowana przez Imperium Osmańskie, co wywołało wojnę rosyjsko-turecką, do której przystąpiła Austria. Katarzyna II podjęła starania o pomoc zbrojną Rzeczypospolitej przeciwko Turcji, zgadzając się na wystawienie przez nią 12 tysięcy korpusu posiłkowego, opłacanego przez Rosję, w zamian za wzmocnienie władzy królewskiej oraz uzyskanie przywilejów handlowych i zdobyczy terytorialnych między Dniestrem a Seretem.
- Te działania spotkały się z ostrym sprzeciwem Prus i Wielkiej Brytanii, które obawiały się ekspansji Rosji w regionie cieśnin czarnomorskich. Prusy próbowały wciągnąć Rzeczpospolitą do sojuszu z Wielką Brytanią i Holandią, aby odciągnąć ją od aliansu z Rosją. 21 maja 1788 roku Rosja złożyła Austrii deklarację, w której obiecała daleko idące współdziałanie w razie wysunięcia roszczeń terytorialnych wobec Rzeczypospolitej przez Prusy, nie wykluczając akcji militarnej.
- Rozpoczęta w 1788 roku wojna rosyjsko-szwedzka osłabiła Rosję, co przyspieszyło zabiegi obu stron wobec Rzeczypospolitej, nieprzygotowanej do prowadzenia działań militarnych na dwóch frontach.

Stronnictwa polityczne podczas obrad sejmu

- Stronnictwo dworskie (królewskie) - skupione blisko króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, grupujące m.in. jego braci i synowców. Początkowo zwolennicy sojuszu z Rosją. Zmierzało do wzmocnienia władzy rządu, polepszenia administracji i przemysłu, dopuszczenia mieszczan do życia publicznego i zapewnienia opieki chłopom.
- Stronnictwo rosyjskie - rozpadło się na dwa odłamy, jeden oddany Rosji i drugi pobierający od niej pensję. Drugi z pomocą Rosji chciał utrzymać dotychczasową formę rządu i przeszkodzić w wzmacnianiu władzy króla.
- Stronnictwo magnacko-republikańskie - było przeciwne zależności Rzeczypospolitej od innych państw i zmierzało do przekształcenia ją w republikę podobną do Stanów Zjednoczonych.
- Stronnictwo hetmańskie - sprzeciwiało się reformom ustrojowym, dążyło do przywrócenia dawnych urządzeń ustrojowych. Wyznawało potrzebę zwiększenia liczebności wojsk Rzeczypospolitej oraz zachowania niezależności.
- Stronnictwo Patriotyczne - dążyło zreformowania państwa, planowało usprawnienie działań sejmku i rządu, przyznania praw politycznym mieszczanom. Rozpadło się na 4 frakcje: ziemiańsko-republikańską, umiarkowaną, postępową i radykalną

Początki obrad Sejmu Czteroletniego (Wielkiego)

- Obrady Sejmu Czteroletniego zostały rozpoczęte 6 października 1788 roku w obliczu kryzysu państwa i rosnącej świadomości konieczności przeprowadzenia reform. Był to najdłuższy sejm w historii Polski, trwający cztery lata (stąd jego nazwa), z przerwami na sesje letnie i zimowe.
- Sejm zgromadził wielu reformatorów, intelektualistów i działaczy politycznych, którzy dążyli do modernizacji i wzmocnienia państwa polskiego. Byli wśród nich m.in. Stanisław Małachowski, Hugo Kołłątaj, Ignacy Potocki i Stanisław Staszic.
- W czasie obrad Sejmu prowadzono intensywne dyskusje i prace nad projektami reform. Kluczowym wydarzeniem było powołanie Komisji Skonfederowanych, która miała opracować projekt nowej konstytucji.

Prace Sejmu

- Król Stanisław August Poniatowski i ambasador rosyjski Otto Magnus von Stackelberg przedstawili projekt sojuszu polsko-rosyjskiego przeciwko Turcji na sejmie.
- 13 października 1788 roku odczytano deklarację pruskiego posła Ludwiga Heinricha Buchholtza, który ostrzegał przed sojuszem z Rosją i proponował przymierze polsko-pruskie.
- 20 października wojewoda sieradzki Michał Walewski zaproponował projekt aukcji wojska do 100 tysięcy, który został przyjęty przez aklamację. (jednak dochody były mniejsze niż oczekiwano i w rzeczywistości wystawiono zaledwie 65 tysięcy żołnierzy).
- 3 listopada sejm zlikwidował Departament Wojskowy Rady Nieustającej, tworząc Komisję Wojskową Obojga Narodów.
- 5 listopada działacze opozycji wystąpili z projektem sejmu ustawicznego, na co Stackelberg ostrzegł przed zerwaniem przyjaźni z Rosją, co skłoniło króla do prób negocjacji z Rosją i umiarkowanymi przywódcami opozycji.
- 20 listopada odczytano nową deklarację pruską, która głosiła gotowość Prus do obrony niepodległości Polski.

-
- 9 grudnia skasowano Departament Interesów Cudzoziemskich Rady Nieustającej, a 19 stycznia 1789 roku sejm zlikwidował samą Radę Nieustającą, przywracając niezależność Rzeczypospolitej i likwidując protektorat rosyjski.
 - W maju Rosja pod presją Prus zgodziła się na ewakuację swoich wojsk z terytorium Polski.
 - 22 czerwca 1789 roku sejm uchwalił konstytucję Lustracja dymów i podanie ludności, proklamując pierwszy spis statystyczny ludności.
 - 7 września 1789 roku sejm wyłonił Deputację do Formy Rządu, mającą opracować projekt zmiany ustroju Rzeczypospolitej.
 - Od 1790 roku główną rolę w sejmie sprawował król i jego obóz reformatorski, powołując liczne komisje zajmujące się sprawami finansowymi, gospodarczymi i wojskowymi.
 - Wybory poselskie odbyły się 16 listopada 1790 roku, a nowo uformowany Sejm rozpoczął obrady 15 grudnia tegoż roku.
 - 26 marca 1790 roku sejm uchwalił tzw. podatek dochodowy dziesiątego grosza na utrzymanie armii, stanowiąc tym samym postęp w zakresie oporu szlachty przed nowymi obciążeniami fiskalnymi.

Uchwalenie Konstytucji 3 maja

- Mimo silnego oporu ze strony stronnictwa patriotycznego, nad projektem konstytucji pracowano w tajemnicy przed posłami stronnictwa hetmańskiego, opóźniając jednocześnie publikację dokumentu, aby wybrać odpowiedni moment. Postanowiono, że głosowanie nad przyjęciem nastąpi podczas przerwy Wielkanocy, aby skorzystać z nieobecności posłów sprzeciwiających się reformom.
- W dniu 3 maja 1791 roku przy obecności niewielkiej liczby posłów i senatorów, uchwalono pierwszą polską konstytucję. Szczególną rolę w przygotowaniu jej odegrali: król Stanisław August Poniatowski, Hugo Kollątaj oraz sekretarz Scipione Piattoli.

Postanowienia konstytucji

- Ustanowienie monarchii konstytucyjnej. Konstytucja wprowadziła monarchię konstytucyjną, ograniczając władzę króla i nadając większe kompetencje Sejmowi. Król miał być związany konstytucją i miałby ograniczoną możliwość zawetowania ustaw.
- Zasada trójpodziału władzy. Wprowadzono zasadę trójpodziału władzy na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, co miało na celu zapewnienie równowagi i kontroli pomiędzy różnymi gałęziami władzy.
- Zniesienie liberum veto. Konstytucja zlikwidowała zasadę liberum veto, która wcześniej umożliwiała pojedynczym posłom blokowanie działań Sejmu. Teraz uchwały miały być podejmowane większością głosów.
- Ustanowienie ordynacji sejmowej, określającą sposób wyboru posłów i senatorów, co miało zwiększyć stabilność i efektywność działania Sejmu.
- Konstytucja gwarantowała szereg wolności obywatelskich, takich jak wolność słowa, prasy, religii i zgromadzeń, oraz równość wobec prawa. Chłopi mieli zostać wzięci pod opiekę prawa i rządu krajowego. Zmieniła też pojęcie narodu, którym zaczęto obejmować nie tylko szlachtę, lecz także innych mieszkańców państwa.

USTAWA RZĄDOWA.

PRAWO UCHWALONE.

Dnia 3. Maja, Roku 1791.

W WARSZAWIE,
w Drukarni Uprzywileiowanej M. GRÖLLA,
Księgarza Nadwornego J. K. Mci.

- Zniesienie wolnej elekcji. Ustalono, że po śmierci Stanisława Augusta tron będzie dziedziczny, a na przyszłego władcę wyznaczono Fryderyka Augusta, czyli wnuka Augusta III.
- Zachowano podziały stanowe i dominację polityczną szlachty.
- Te postanowienia miały na celu modernizację i usprawnienie ustroju Rzeczypospolitej, jednak ich wprowadzenie spotkało się z oporem ze strony obcych mocarstw oraz klas uprzywilejowanych, co w końcu przyczyniło się do rozbiorów Polski. Pomimo tego, Konstytucja 3 maja pozostaje ważnym symbolem walki o wolność i niepodległość Polski.
- 20 października 1791 sejm uchwalił przepisy szczegółowe do Konstytucji 3 maja pod nazwą Zareczenie Wzajemnego Obojga Narodów. Mocą tego aktu ustanowiono wspólny zarząd nad wojskiem i skarbem Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego, zapewniając szlachcie Wielkiego Księstwa Litewskiego równy udział w organach władzy centralnej.

Podział władzy w Rzeczypospolitej według Konstytucji 3 maja

- Władza ustawodawcza:
 - Sejm walny:
 - Senat (132 senatorów)
 - Izba Poselska (204 posłów i 24 przedstawicieli miast królewskich)
- Władza wykonawcza:
 - Król (władza ograniczana przez konstytucję, władza dziedziczna)
 - Straż Praw (5 ministrów z prymasem)
- Władza sądownicza:
 - Sądy (niezależne od władzy wykonawczej, charakter stanowy sądów)

Konfederacja targowicka

- Uchwalenie konstytucji wywołało niepokój państw zaborczych, którego skutkiem było zbliżenie pomiędzy Prusami i Rosją, obawiającymi się utraty wpływów. W styczniu 1792 roku Rosja zakończyła wojnę z Turcją i Austria zawarła porozumienie z Prusami przeciwko rewolucyjnej Francji.
- W tym czasie do Rosji wyemigrowali przywódcy stronnictwa hetmańskiego, którzy nie pogodzili się z reformami Sejmu Wielkiego. Pod koniec kwietnia 1792 roku w Petersburgu podpisali akt konfederacji i zwrócili się z nim do Katarzyny II o pomoc.
- 14 maja 1792 roku ogłoszono zawiązanie konfederacji targowickiej co pozwoliło Katarzynie II przedstawić interwencję w Polsce jako misję w obronie demokracji szlacheckiej.

Wojna polsko-rosyjska (1792r.)

- Niedługo po ogłoszeniu konfederacji armie rosyjskie zaatakowały Polskę, koncentrując swoje działania na dwóch głównych frontach - na Litwie i na Ukrainie.
- Na froncie litewskim, armia litewska pod dowództwem generała Józefa Judyckiego doznała serii klęsk w starciach z siłami rosyjskimi. Bitwa pod Mirem 10 czerwca 1792 roku oraz bitwa pod Zelwą 4 lipca 1792 roku przyniosły Polsce poważne straty i zmusiły armię do wycofania się w kierunku Warszawy. Pomimo prób oporu w bitwach pod Brześciem, Grannem, Krzemieniem, siły litewskie nie zdołały zatrzymać natarcia rosyjskiego.
- Na froncie ukraińskim, wojska polskie, dowodzone przez księcia Józefa Poniatowskiego, również miały trudności z powstrzymaniem przeciwnika. Rosyjskie korpusy przekroczyły granicę Ukrainy w maju 1792 roku i szybko przystąpiły do działań mających na celu odcięcie wojsk polskich. Mimo starań o stawienie oporu, kampania szybko przerodziła się w odwrót, a kolejne bitwy, w tym bitwa pod Zieleńcami 18 czerwca 1792 roku, zakończyły się zmianą strategii wojsk polskich na cofanie się w kierunku linii Bugu.
- Ostatecznie, po bitwie pod Dubienką 18 lipca 1792 roku, w której siły polskie poniosły klęskę, król Stanisław August Poniatowski zdecydował się na akces do konfederacji targowickiej. To zakończenie wojny polsko-rosyjskiej w 1792 roku pogłębiło proces upadku Rzeczypospolitej i umocniło wpływy Rosji w regionie, przy jednoczesnym osłabieniu Polski. Przegrana była bezpośrednią przyczyną II rozbioru Polski.

Znaczenie Konstytucji

- Konstytucja 3 maja była wyrazem postępu i modernizacji w polskim prawodawstwie. Wprowadziła ona liczne reformy, takie jak trójpodział władzy, zlikwidowanie *liberum veto*, równość wszystkich obywateli wobec prawa oraz ochronę własności prywatnej. Te postanowienia były na ówczesne czasy wyjątkowo postępowe i demokratyczne.
- Ograniczyła władzę króla i magnatów, co zwiększyło suwerenność narodu polskiego. Przekształciła ona monarchię absolutną w monarchię konstytucyjną, gdzie władza króla była ograniczona prawem.
- Uchwalenie konstytucji było również reakcją na ciągłe interwencje obcych mocarstw, zwłaszcza Rosji, w wewnętrzne sprawy Polski. Konstytucja miała umocnić niezależność Rzeczypospolitej i zabezpieczyć ją przed dalszymi ingerencjami z zewnątrz.
- Pomimo że konstytucja nie przetrwała długo w praktyce, uznawana jest za symbol polskiego ducha walki o wolność i niepodległość. Jej uchwalenie było wyrazem aspiracji polskiego społeczeństwa do posiadania nowoczesnego, demokratycznego państwa.
- Konstytucja 3 maja pozostaje inspiracją dla kolejnych pokoleń Polaków walczących o suwerenność i demokrację. Choć została uchwalona w trudnych czasach dla Polski, to jej ideały i wartości przetrwały, stanowiąc fundament dla późniejszych działań na rzecz niepodległości i demokracji.

Ciekawostki

- Podczas głosowania za przyjęciem konstytucji Stanisław August podniósł rękę aby zabrać głos, a posłowie zinterpretowali to jako przyjęcie konstytucji, zaczęli wiwatować i zanieśli króla do kościoła aby złożył przysięgę. Wszystko wydarzyło się tak szybko, że sam władca nie zdążył zaprotestować .
- Podczas głosowania także był obecny jeden z posłów przeciwny konstytucji, który zaczął protestować i grozić, że zgłosi sprawę do sądu. Doszło to do momentu gdzie nawet zaczął grozić, że zamorduje własnego syna, aby zapobiec jej uchwaleniu. Pokazuje to z jaką powagą posłowie byli oddani pełnieniu tej funkcji. Cała sytuacja została przedstawiona na obrazie Jana Matejki *Konstytucja 3 maja 1791 roku*.

Źródła

- Podręcznik do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum Poznać przeszłość 2. Adam Kucharski, Anna Łaskiewicz, Aneta Niewęłowska, Stanisław Roszak. Rok dopuszczenia 2023.
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Sejm_Czteroletni
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Konstytucja_3_maja
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_polsko-rosyjska_\(1792\)#Przebieg_dzia%C5%82a%C5%84_wojennych](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_polsko-rosyjska_(1792)#Przebieg_dzia%C5%82a%C5%84_wojennych)
- <https://pl.pinterest.com/pin/73816881371568930/>
- Zdjęcia: <https://dzieje.pl/wiadomosci/231-lat-temu-uchwalono-konstytucje-3-maja>
- <https://muzeum.szczecin.pl/zbiory/sztuka-dawna-do-xviii-w/malarstwo-i-rzezba-xvi-xviii-w.html>
- <https://elity.com.pl/stanislaw-august-i-warszawa-w-xviii-wieku/>
- <https://www.poniatowski.org.pl/sytuacja-polski-w-ii-polowie-xviii-wieku/>
- <https://www.polskieradio.pl/39/156/artykul/948112,sejm-czteroletni-zwany-wielkim>
- <https://www.facebook.com/Jestem.z.Woli/posts/7-wrze%C5%9Bnia-1764-r-na-polu-elekcyjnym-we-wsi-wielka-wola-wybrano-kr%C3%B3la-jak-wspomi/2291109584250275/>
- https://www.pinakoteka.zascianek.pl/Bellotto/Bellotto_2.htm
- <https://historia.dorzeczy.pl/nowozytnosc/326131/bitwa-pod-dubienka-kosciuszko-w-obronie-konstytucji-3-maja.html>
- <https://www.polskieradio.pl/39/156/artykul/684013,konfederacja-targowicka-%E2%80%93-symbol-zdrady-narodowej>
- https://www.wilanow-palac.pl/zwolanie_sejmu_wielkiego.html
- <https://www.gov.pl/web/kultura/zamek-krolewski-w-warszawie>
- <https://audycjekulturalne.pl/konstytucja-3-maja/sala-senatorska-zamku-krolewskiego-w-warszawie-wyglad-obecny-materialy-zamku-krolewskiego-w-warszawie/>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Hugo_Ko%C5%82%C5%82%C4%85taj

Dziękuję za uwagę